

Економічна наука не стоїть на місці, в першу чергу, завдяки тому, що дослідники теоретичних та прикладних аспектів різноманітних наукових течій у такій широкій сфері як економіка, активно працюють над уточненням тих чи інших понять та категорій, які потім завдяки зусиллям різноманітних вчених та дослідників стають базисом нових концепцій, теорій та впроваджуються у практику, в кінцевому рахунку, істотно змінюючи життя кожного з нас.

В свій час видатний фізик Людвіг Больцман подарував світові змістовний вислів, який сьогодні вже став крилатим: «Немає нічого кращого за практичну теорію». Проте широка спеціалізація наукових досліджень як за межами окремої предметної області, в даному випадку це «економіка», так і усередині неї призвели до того, що вчені, дослідники, спеціалісти все частіше перестають розуміти один одного в силу існування великої кількості різноманітних понять та категорій, навіть якщо вони стосуються вузькоспеціалізованих напрямків наукових досліджень, наприклад, як дослідження у сфері стратегічного управління підприємствами або управління стратегічними змінами на них.

З одного боку, це можна розглядати як природне явище, яке в кінцевому варіанті призводить до збагачення тієї чи іншої науки, збільшуючи її потенціал щодо подальших відкриттів та впровадження прикладних аспектів, спрямованих на якісні перетворення як в системі взаємодії суб'єктів соціально-економічних відносин, так і в самих суб'єктах.

З іншого боку, до недавнього часу це не мало проблемного характеру. Проблема актуально постала в контексті переходу до інформаційного суспільства та Четвертої індустріальної революції, яка сьогодні набирає все більших обертів. В сфері наукових досліджень цю проблему гарно окреслила Т. В. Чернігівська, відомий вчений в галузі нейронауки та психолінгвістики, акцентувавши увагу на тому, що щодня виходять десятки статей «крупних» вчених, які вона ніколи не встигне пропрацювати. І це незважаючи на сотні та тисячі матеріалів наукового характеру, які публікуються по всьому світові менш відомими та авторитетними дослідниками.

Це актуально і для сфери економічних досліджень, в тому числі, які

пов'язані з аспектами дослідження таких феноменів як «деградація», «зміна», «розвиток» та «трансформація» підприємств як цілісних систем. Проте незважаючи на широкий спектр робіт вітчизняних та зарубіжних вчених: В.С. Пономаренко, О.І. Пушкар, Л.Ю. Гордієнко, П.М. Кобзєв, І. Ансоф, П. Сенге, Е. Демінг, Р. Аккоф, Г. Мінцберг, Дж. Гараєдагі та інших, аналіз літературних джерел свідчить про дуальність, а інколи – і про суперечність домінуючих положень, які формують наукову сутність цих понять та категорій.

Все це і обумовлює актуальність як теми тез, так і безпосередньо їх мети, яка полягає у системному аналізі домінуючої сутності категорій «деградація», «зміна», «розвиток» та «трансформація» через призму їх застосування до економічних систем типу «підприємство».

В першу чергу звернімося до методології наукових досліджень з метою актуалізації наукової сутності «поняття» та «категорія», які поряд з властивостями, принципами, закономірностями та іншими елементами утворюють теорії та наукові течії. Поняття – це думка, що відображає істотні і необхідні ознаки певної безлічі предметів або явищ. Категорія – загальне, фундаментальне поняття, що відображає найбільш істотні властивості і відносини предметів і явищ. Категорії бувають філософськими, загальнонауковими і відносяться до окремої галузі науки [1].

Отже проведемо аналіз загальнонаукових категорій «деградація», «зміна», «розвиток» та «трансформація» з точки зору їх домінуючої наукової сутності (таблиця).

Таблиця

Домінуюча наукова сутність загальнонаукових категорій «деградація», «зміна», «розвиток» та «трансформація»

№ п/п	Науково категорія	Домінуюча наукова сутність за літературними джерелами			
		[2]	[3]	[4]	[5]
1	Дегградація	Поступове погіршення, втрата якихось якостей, властивостей; занепад,	Фр. degradation; поступове погіршення, занепад.	Поступове погіршення, що призводить до виродження (виникнення)	Від лат. degradatio – зниження; рух назад; поступове погіршення;

		виродження .			занепад; зниження якості.
2	Зміна	Перехід, перетворення чого-небудь (перев. стану, руху, ознаки, властивості і т. ін.) у щось якісно інше; змінювання.	Піддати корінній зміні що-небудь.	Поправка, що змінює що-небудь старе.	Процес дії по значенню дієслово: змінювати, змінити, змінюватися, змінитися; поправка, виправлення.
3	Розвиток	Процес, в результаті якого відбувається зміна якості чого-небудь, перехід від одного якісного стану до іншого, вищого.	Процес переходу з одного стану в інший, більш досконалий.	Процес закономірної зміни, переходу з одного стану в інший, більш досконалий; перехід від старого якісного стану до нового, від простого до складного, від нижчого до вищого.	Незворотна, спрямована, закономірна зміна матеріальних та ідеальних об'єктів.
4	Трансформація	Зміна, перетворення виду, форми, істотних властивостей і т. ін. чого-небудь.	Лат. Transformatio. Переміна виду, форми чого-небудь; перетворення.	Процес перетворення із одного стану в інший.	Перетворення, зміна виду, форми, істотних властивостей чого-небудь.

Так, виходячи з таблиці, можна зробити ряд вискоків, які наведені нижче, стосовно застосування категорій «деградація», «зміна», «розвиток» та «трансформація» відносно економічних систем типу «підприємство».

По-перше, категорія «деградація» свідчить про негативну динаміку зміни кількісних показників та якісних характеристик, що дають уявлення про діяльність підприємства та його стан, що в кінцевому результаті без наявності професійного управління процесом деградації підприємства призводить до його занепаду та припинення існування.

По-друге, категорія «зміна» не має позитивного чи негативного забарвлення, це процес який призводить до деградації або розвитку

підприємства як цілісної системи, при чому зміни можуть носити корінний характер.

По-третє, категорія «розвиток» також не має чіткого вектору стосовно результату самого процесу. Насамперед потрібно написати про те, що цим питанням займалися видатні мислителі: Геракліт, Платон, Арістотель, Джордано Бруно, Гегель, Спенсер, Маркс, Дарвін та ін., які розробили свої концепції, підходи та теорії намагаючись зрозуміти плинність часу, історичність та стадійність розвитку суспільства, а сама філософська категорія «розвиток» до сих пір є відкритим питанням в межах діалектики.

Проте якщо говорити про підприємство як цілісну систему та управління ним в стратегічній, тактичній та оперативній перспективі доцільно буде застосовувати цю категорію в контексті переходу з одного стану в інший, більш досконалий, тобто якщо відбувається усталене збільшення показників та якісних характеристик, що дають уявлення про стан підприємства. Тобто розвиток стосовно підприємства це є позитивний результат всього процесу, який відображається на поліпшенні фінансово-економічному стану або інших якісних характеристик.

По-четверте, категорія «трансформація», як і категорія «розвиток» символізує процес змін, який призводить до зміни стану підприємства, в першу чергу, його системного стану. При цьому результатом процесу трансформації є корінні зміни, які призводять до перетворення підприємства, в той час як результатом процесу розвитку є постійні вдосконалення, які можуть мати характер корінних змін тільки у випадку накопичення достатнього потенціалу шляхом його накопичення в процесі вдосконалення та в певний період життєвого циклу підприємства стати причиною його трансформаційних перетворень.

Таким чином, уточнення автором категорій «деградація», «зміна», «розвиток» та «трансформація» дало можливість закласти більш чітко розуміння їх застосування на всіх етапах життєвого циклу підприємства, який в принципі немає меж, якщо його створення та організація функціонуванні

відбувалася на базі системних принципів та закономірностей, а управління і розвиток – на основі якісних рішень системи управління, яка впроваджує упереджуючи зміни та формує культуру самонавчання, що призводять до еволюційного розвитку підприємства.

Література:

1. Наука і наукове дослідження [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dspace.univer.kharkov.ua/bitstream/123456789/6945/2/in_to_sr_lecture.pdf
2. Словник української мови. Академічний тлумачний словник (1970-1980) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://sum.in.ua/>
3. Академический толковый словарь Ушакова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://ushakovdictionary.ru>
4. Академический толковый словарь Ожегова [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ozhegov.com>
5. Т. Ф. Ефремова. Новый толково-словообразовательный словарь русского языка [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://efremova.slovaronline.com/>

Науковий керівник: д.е.н., проф. Н. Л. Гавкалова